

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 15 kwietnia 2013 r.

DZP-071-22/13/AKa

Dotyczy BPS-043-28-1152/13

BM-I-071-156/13/3

p. R. Rajchel
SEKRETARIAT
Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 17.04.13
nr. 3172 podpis. *M*

Pani

Maria Pańczyk-Pozdziej

Wicemarszałek Senatu RP

Wzrost Pańki Montela!

W odpowiedzi na oświadczenie złożone przez Senatora Władysława Ortyła podczas 28. posiedzenia Senatu RP w dniu 7 marca 2013 r. dotyczące egzaminów prawniczych, uprzejmie informuję, że Minister Sprawiedliwości nie dostrzega konieczności zmiany obowiązujących regulacji prawnych dotyczących trybu i sposobu przeprowadzania egzaminów adwokackiego, radcowskiego i notarialnego.

W ocenie Ministra Sprawiedliwości, obecnie obowiązujące przepisy pozwalają na właściwą realizację celu egzaminów, którym zgodnie z wolą ustawodawcy jest weryfikacja przydatności zdających do samodzielnego i należytego wykonywania zawodów prawniczych, w tym wiedzy z zakresu prawa i umiejętności jej praktycznego zastosowania, a przez to posiadania odpowiednich kwalifikacji do świadczenia pomocy prawnej.

Wskazać jedynie należy, że Minister Sprawiedliwości – biorąc pod uwagę stosunkowo niską przydatność testu do sprawdzenia wiedzy i umiejętności podczas zawodowych egzaminów prawniczych – w projekcie ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów zaproponował rezygnację z części testowej egzaminów zawodowych, wprowadzając w to miejsce zadanie z zasad wykonywania zawodu. Ustawa ta poddana była drugiemu czytaniu w Sejmie w dniu 4 kwietnia br.

Zasady przeprowadzania zawodowych egzaminów prawniczych normują przepisy ustaw i rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości:

- w wypadku egzaminu adwokackiego – ustawa z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r., Nr 146, poz. 1188, z późn. zm.) oraz wydane na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 78 ust. 15 ww. ustawy rozporządzenie z dnia 24 września 2009 r. w sprawie przeprowadzania egzaminu adwokackiego (Dz. U. Nr 163, poz. 1301, z późn. zm.);

- w wypadku egzaminu radcowskiego – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2010 r., Nr 10, poz. 65, z późn. zm.) oraz wydane na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 36¹ ust. 16 ww. ustawy rozporządzenie z dnia 24 września 2009 r. w sprawie przeprowadzania egzaminu radcowskiego (Dz. U. Nr 163, poz. 1302, z późn. zm.);

- w wypadku egzaminu notarialnego – ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158, z późn. zm.) oraz wydane na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 71f § 12 ww. ustawy rozporządzenie z dnia 2 czerwca 2009 r. w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzania egzaminu wstępnego i notarialnego (Dz. U. Nr 84, poz. 708, z późn. zm.).

Z przytoczonych powyżej regulacji wynika, że egzaminy adwokacki i radcowski składają się z 5 części i trwają 4 dni, natomiast egzamin notarialny składa się z 3 części i trwa 3 dni. We wszystkich wypadkach, według aktualnie obowiązujących regulacji, w pierwszym dniu egzaminu zdający rozwiązują test składający się ze 100 pytań, a czas trwania tej części egzaminu wynosi 100 minut.

W drugim dniu egzaminu osoby zdające egzaminy adwokacki i radcowski rozwiązują zadanie z prawa karnego, a w trzecim – zadanie z prawa cywilnego. Czas na rozwiązanie każdego z tych zadań wynosi 360 minut. W czwartym dniu zdający rozwiązują zadania z prawa gospodarczego i prawa administracyjnego, na co łącznie przeznaczone jest 480 minut.

W wypadku egzaminu notarialnego, w drugim dniu zdający opracowują projekt aktu notarialnego oraz opinię prawną, na co łącznie przeznaczone jest 480 minut, zaś w trzecim dniu drugi projekt aktu notarialnego, na co przeznaczone jest 360 minut.

Czas trwania każdej z części egzaminów regulują rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom wyrażanym przez osoby przystępujące do tych egzaminów, rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości

z dnia 17 maja 2011 r. (Dz. U Nr 103, poz. 599; Dz. U. Nr 103, poz. 600 oraz Dz. U. Nr 176, poz. 1053) wydłużony został czas trwania czwartego dnia egzaminów adwokackiego i radcowskiego oraz drugiego dnia egzaminu notarialnego z 360 minut do 480 minut.

Czas trwania poszczególnych części egzaminów dostosowany jest, w wypadku części poświęconej rozwiązywaniu testu – do liczby pytań, zaś w wypadku pozostałych części – do stopnia złożoności zadań oraz przewidywanej czasochłonności sporządzania ich rozwiązań, zapewniając należyte proporcje pomiędzy możliwościami zdających, a zrealizowaniem celu egzaminu, który stanowi zapewnienie właściwych standardów profesjonalnej pomocy prawnej.

Za nieuzasadniony należy uznać postulat dalszego wydłużenia czasu poszczególnych części egzaminów. Dotychczasowa praktyka wykazała bowiem, że obecny czas trwania egzaminów jest wystarczający do zapoznania się z treścią zadania i jego rozwiązania.

Nieuprawnione jest przy tym zestawienie czasu przeznaczonego na rozwiązanie w trakcie egzaminu zadania, którego przedmiotem miałyby być przygotowanie skargi kasacyjnej, z procesowym terminem zawitym do wniesienia skargi kasacyjnej. Podkreślenia wymaga, że wskazany rodzaj zadania – skargę kasacyjną – ustawodawca przewiduje jedynie w przypadku zadania z zakresu prawa administracyjnego, jakkolwiek dotychczas, w okresie kilku lat przeprowadzania państwowych egzaminów zawodowych, zadanie z zakresu prawa administracyjnego nigdy nie polegało na sporządzeniu takiej skargi. Na marginesie należy również zauważyć, że wbrew przytoczonym stwierdzeniom, termin do wniesienia skargi kasacyjnej do Naczelnego Sądu Administracyjnego wynosi trzydzieści dni od dnia doręczenia stronie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem, a nie dwa miesiące, jak to wskazano w oświadczeniu. Odnosząc zaś to twierdzenie do realiów egzaminów, trudno sobie wyobrazić, że piąta część egzaminu zawodowego miałyby trwać miesiąc, czyli tyle, ile profesjonalny pełnomocnik ma na przygotowanie skargi kasacyjnej.

Wskazać należy, że nie sposób porównywać zadań egzaminacyjnych i ich formy do warunków codziennej pracy pełnomocników procesowych. Zakres ich obowiązków wiąże się często z pracą w wymiarze przekraczającym 8 godzin i wymaga przez cały czas pełnego zaangażowania intelektualnego. Ośmiogodzinny

dzień pracy stanowi normę w wielu zawodach, a tym kontekście trudno zaakceptować pogląd, by obowiązujące limity czasu poszczególnych części egzaminów (tj. 6 lub 8 godzin) „raziły swoją niedorzecznością” lub „wpływały w sposób negatywny na zdrowie egzaminowanych”.

Warto też zauważyć, że ośmiogodzinny czas trwania poszczególnych części egzaminów prawniczych przewidziany jest również w innych krajach europejskich, np. we Włoszech.

Niezależnie od powyższego, wskazać dodatkowo należy, że zadania egzaminacyjne nie są aktami rzeczywistych spraw. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, zadanie egzaminacyjne może składać się z akt opracowanych specjalnie na potrzeby egzaminu bądź opierać się na przedstawionym stanie faktycznym. Niezależnie od przyjętej formy zadania, zespół przygotowujący zadania egzaminacyjne bierze pod uwagę zarówno zakres egzaminu i cel jego przeprowadzenia, jak również czas trwania każdej części egzaminu. Wskazać przy tym należy, że np. w roku 2013 zadania na egzamin adwokacki liczyły odpowiednio: z prawa karnego – 33 stron, z prawa cywilnego – 34 strony, z prawa gospodarczego – 2 strony, z prawa administracyjnego – 10 stron, natomiast zadania na egzamin radcowski: z prawa karnego – 40 stron, z prawa cywilnego – 32 strony, z prawa gospodarczego – 3 strony, z prawa administracyjnego – 19 stron. Podkreślenia wymaga, że akta rzeczywistych akt sądowych niejednokrotnie mogą zawierać kilkaset czy nawet kilka tysięcy stron, w szczególności dotyczy to akt w sprawach karnych, przy czym każdy zainteresowany może ocenić obszerność i stopień trudności zadań egzaminacyjnych (i porównać do objętości rzeczywistych akt sądowych), ponieważ zadania z wszystkich lat są dostępne na stronie www.ms.gov.pl.

Nie kwestionując zawartego w oświadczeniu poglądu, iż przystąpienie do egzaminu zawodowego w wielu wypadkach wiąże się z dużym stresem u osób zdających ten egzamin podkreślić należy, iż okoliczność ta, wespół z pozostałymi powołanymi w oświadczeniu, nie uzasadnia dokonania modyfikacji sposobu przeprowadzania egzaminów. Przystępowanie do tak istotnego egzaminu, jak egzamin zawodowy wieńczący kolejny etap kształcenia prawniczego profesjonalisty, w sposób naturalny wiąże się z reakcją stresową. Umiejętność opanowania takiej reakcji stanowi istotny miernik posiadania przez zdającego cech i kompetencji

umożliwiających należyte wykonywanie prawniczych zawodów zaufania publicznego. Wykonywanie tych zawodów zresztą nieodłącznie wiązać się będzie dla ich przyszłych przedstawicieli z pewnym napięciem psychicznym, wynikającym z konieczności adaptowania się do zmiennej sytuacji, np. w trakcie występowania w postępowaniu sądowym oraz działania w warunkach ograniczonego czasu na podejmowanie kolejnych decyzji, związanego choćby z wymogiem przestrzegania terminów procesowych.

Należy zauważyć, że postulowane w oświadczeniu „rozdzielenie poszczególnych części dniami wolnymi na wypoczynek” nie zmniejszyłoby faktycznego obciążenia osób egzaminowanych. Można natomiast przypuszczać, iż rozdzielenie takie skutkowałoby jedynie wydłużeniem okresu psychicznego napięcia i ponadstandardowego obciążenia zdających, gdyż w wielu wypadkach dni te zapewne byłyby przez nich wykorzystywane nie na wypoczynek, lecz na intensywną dodatkową naukę materii stanowiącej przedmiot kolejnych części egzaminu.

Postulowane w oświadczeniu rozwiązanie prowadziłoby przy tym do szeregu istotnych problemów organizacyjnych. Z uwagi na liczbę zdających egzaminy przeprowadzane są w wynajmowanych salach, specjalnie przystosowywanych do tego celu, zarówno poprzez specjalne ustawienie umeblowania, gwarantujące osobom zdającym samodzielną i komfortową pracę, jak również w zakresie warunków technicznych, umożliwiających rozwiązywanie przez zdających zadań przy użyciu sprzętu komputerowego. Rozdzielanie dni, w których odbywałyby się egzaminy, dniami wolnymi, skutkowałoby koniecznością wynajmowania tych sal na obejmujące te wolne dni wydłużone okresy, gdyż w praktyce niemożliwe byłoby dokonanie ponownego przystosowania sal w dniu kolejnej części egzaminu przed jego rozpoczęciem. Wydłużony najem sal z kolei pociągałby za sobą znaczący wzrost kosztów przeprowadzenia egzaminów, co w sytuacji konieczności szczególnej troski o wydatkowane z budżetu środki, determinowanej niełatwą sytuacją budżetu państwa, stanowiłoby trudny do zaakceptowania skutek postulowanej w oświadczeniu zmiany.

Trudno zgodzić się z przytoczonym w oświadczeniu twierdzeniem dotyczącym „bezzasadności przymusu opanowywania na pamięć przez adeptów zawodów prawniczych tekstów aktów prawnych”.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że podczas rozwiązywania zadań od drugiej do piątej części egzaminu adwokackiego (art. 78d ust. 11 ustawy – Prawo o adwokaturze) i egzaminu radcowskiego (art. 36⁴ ust. 12 ustawy o radcach prawnych), a w przypadku egzaminu notarialnego podczas drugiej i trzeciej części (art. 74 d § 8 ustawy - Prawo o notariacie), zdający mogą korzystać z tekstów aktów prawnych i komentarzy oraz orzecznictwa.

Minister Sprawiedliwości, dążąc do zagwarantowania zdającym efektywnej realizacji tego uprawnienia, stworzył możliwość korzystania podczas egzaminów z komputerów z systemem informacji prawnej, niezależnie od przysługującego zdającym uprawnienia do korzystania z tekstów aktów prawnych, komentarzy oraz orzecznictwa, przyniesionych we własnym zakresie.

Natomiast w odniesieniu do testu wskazać należy, że zakres pytań testowych jest ustawowo ograniczony, a publikowany od 2009 r. wykaz tytułów aktów prawnych, z których wybrane stanowią podstawę opracowania pytań testowych, zakres ten dodatkowo doprecyzowuje i faktycznie bardzo ogranicza. Stosownie do obowiązujących regulacji ustawowych, wykaz ten winien być publikowany nie później niż 90 dni przed terminem egzaminów. Jednakże Minister Sprawiedliwości, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom zdających, publikuje te wykazy znacznie wcześniej niż wymagają tego przepisy. Przykładowo, w 2012 roku wykazy tytułów aktów prawnych na egzaminy adwokacki i radcowski zostały opublikowane w dniu 23 października, a zatem 5 miesięcy przed terminem egzaminów. Wykazy te obejmowały odpowiednio 50 pozycji – w przypadku egzaminu adwokackiego i 41 – w przypadku egzaminu radcowskiego oraz 50 – w przypadku egzaminu notarialnego. Podkreślenia wymaga przy tym, że większość pytań testowych dotyczy podstawowych instytucji prawa, a pytania te w dużej mierze odnoszą się do podstawowych zagadnień kodeksowych.

Odnosząc się do poglądu, że „podstawową umiejętnością prawnika winno być szybkie odnajdywanie właściwych przepisów”, wskazać należy, że umiejętności szybkiego odnajdywania właściwych przepisów prawa nie można utożsamiać z wiedzą prawniczą i umiejętnością jej praktycznego zastosowania. Podstawowym warunkiem świadczenia profesjonalnej pomocy prawnej jest posiadanie określonej wiedzy prawniczej, której nie zastąpi umiejętność choćby najszybszego wyszukiwania przepisów.

Dodatkowo należy podnieść, że w praktyce zawodowej każdego prawnika – szczególnie w trakcie postępowania sądowego – często zdarzają się sytuacje, kiedy nie ma możliwości posłużenia się tekstem aktu prawnego, a zachodzi konieczność zajęcia stanowiska procesowego, albo też – mimo posiadania przy sobie tekstu aktu prawnego – nie może posłużyć się nim z uwagi na konieczność niezwłocznego udzielenia odpowiedzi.

Nietrafne jest również stwierdzenie, że „brak jakichkolwiek możliwości odstępowania od zasad przeprowadzania egzaminu dla osób niepełnosprawnych, i nie usuną tego godne aprobaty, lecz szcątkowe propozycje zmian przygotowanych ostatnio w Ministerstwie Sprawiedliwości”. Minister Sprawiedliwości dokonał bowiem istotnych i z całą pewnością nie „szcątkowych” zmian regulacji prawnych, wprowadzających ułatwienia dla osób niepełnosprawnych w toku egzaminów: adwokackiego, radcowskiego i notarialnego.

Zmiany te weszły w życie w dniu 8 stycznia 2013 r. i wynikają ze zmiany rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2012 r. (Dz. U. poz. 1453 i 1454), nowelizujących rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 września 2009 r. w sprawie przeprowadzania egzaminu adwokackiego i egzaminu radcowskiego oraz dokonanej również w dniu 12 grudnia 2012 r. (Dz. U. poz. 1496) nowelizacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2009 r. w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzania egzaminu wstępnego i notarialnego, która weszła w życie w dniu 3 stycznia 2013 r.

Powołane nowelizacje wprowadzają istotną modyfikację zasad przeprowadzania egzaminów adwokackiego, radcowskiego i notarialnego, odnoszącą się do przystępujących do tych egzaminów osób niepełnosprawnych, które ze względu na stan swojego zdrowia doznają w trakcie egzaminu utrudnień w zakresie wykonywania takich czynności, jak np. odczytywanie zadań i zapisywanie ich rozwiązań oraz innego rodzaju czynności technicznych.

Wprowadzone rozwiązania polegają na wydłużeniu o połowę czasu trwania każdej części egzaminu w stosunku do czasu wynikającego z obowiązujących przepisów, w przypadku zdającego będącego osobą niepełnosprawną w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r., Nr 127, poz. 721, ze zm.).

Modyfikacje zasad przeprowadzenia wskazanych zawodowych egzaminów prawniczych, odnoszące się do osób niepełnosprawnych, znalazły zastosowanie w trakcie tegorocznych egzaminów adwokackiego i radcowskiego, przeprowadzonych w dniach 19-22 marca 2013 r.

W podsumowaniu wskazać należy, że opracowanie obecnych zasad egzaminów zawodowych miało na celu zapewnienie sprawdzenia właściwego przygotowania prawniczego osoby przystępującej do egzaminu adwokackiego (odpowiednio radcowskiego i notarialnego) do samodzielnego i należytego wykonywania zawodu adwokata (radcy prawnego, notariusza) tj. wiedzy z zakresu prawa i umiejętności jej praktycznego zastosowania przy zachowaniu równych zasad egzaminowania – jednakowych zadań dla wszystkich zdających dany egzamin w skali całego kraju i obiektywnych, ustawowych kryteriów ocen.

Podkreślenia wymaga, że zawody adwokata (radcy prawnego i notariusza) mają status zawodów zaufania publicznego. Ustawodawca dostrzegając potrzebę zagwarantowania właściwego standardu legalnie wykonywanej pomocy prawnej przez adwokata, radcę prawnego i notariusza, tak ukształtował przebieg egzaminu zawodowego, aby w sposób wszechstronny umożliwić sprawdzenie przygotowania i przydatności do tych zawodów. Celem tych egzaminów jest zapewnienie odpowiedniej jakości przygotowania zawodowego z uwagi na ochronę osób korzystającej z pomocy prawnej. Egzaminy adwokacki, radcowski i notarialny mają sprawdzić kwalifikacje do samodzielnego świadczenia pomocy prawnej, a osoba oczekująca takiej pomocy ma prawo wymagać od adwokata, radcy prawnego czy notariusza takich kwalifikacji (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 sierpnia 2012 r., sygn. akt II GSK 285/12).

W kontekście przedstawionych powyżej ustawowych celów egzaminów zawodowych wydaje się, że zasady przeprowadzania tych egzaminów pozwalają na obiektywną weryfikację przydatności zdających do wykonywania zawodów prawniczych, a tym samym brak jest przesłanek do dokonywania zmian w zakresie trybu i sposobu ich przeprowadzenia.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Michał Królikowski
PODSEKRETARZ STANU